

DE FOTO OP DE OMSLAG

De heer Jan van Eijk begint zijn serie foto's voor 1967 met een besneeuwde tak, terwijl hij tevens een nieuwe titelpagina ontworpen heeft.

UIT EIGEN KRING

Erepenning. Aan de heren Mr. Ch. Paulussen, oud-lid van Gedeputeerde Staten, en G. Goossens, oud-voorzitter van de Culturele Raad Limburg, werd door de gouverneur van Limburg de *erepenning van de provincie* uitgereikt van wege hun grote verdiensten voor Limburg. Onze hartelijke gelukwensen.

NIEUWE LEDEN

J. H. Ruysch van Dugteren, Schippersdreef 26 b, Maastricht.

J. P. M. Clerx, Bredeweg 416, Roermond.

O. C. Timmer, Neutronstraat 22, Heer (L).

J. H. M. Ruyters, Schoolstraat 11, Oirsbeek.

J. H. Verkerk, Parimaribostraat 29, Utrecht.

J. Erkens, Callistusplein 6, Neerbeek (L).

J. Ruyters, Abeelstraat 10, Echt (L).

W. Vranken, Kastanjestraat 3, Echt (L).

P. Feller, Abeelstraat 50, Echt (L).

L. Schulpen, Eikstraat 40, Echt (L).

J. Driessen, Lenculenstraat 27, Maastricht.

Math. H. von Deursen, Moostdijk 8, Ospel gem. Nederweert.

G. Ruyters, Maasbrachterweg 66, Echt (L).

J. Gijzelaars, Pr. Bernardstraat 45, Echt (L).

VERSLAGEN
VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op woensdag 4 januari 1967

Na de gebruikelijke nieuwjaarswensen te hebben aangeboden begroet de **voorzitter** in het bijzonder de heer G. van Eyndhoven, die een trouw bezoeker is van de januari-vergaderingen, omdat hij dan in het zuiden vertoeft in verband met de jaarlijkse telling van vleermuizen. De heer van Eyndhoven heeft de hoogste universitaire onderscheiding gekregen: doctor honoris causa van de Gemeente Universiteit van Amsterdam. Zo'n eervolle onderscheiding krijgt men beslist niet cadeau! De heer van Eyndhoven dankt voor de vriendelijke woorden. Hij was in Polen toen hem het telegram bereikte waarin hem deze ere-promotie werd medegedeeld.

De heer **ter Horst** toont het zo juist van de pers gekomen boekwerk, geschreven door J. J. M. van den Broek en W. H. Die mont: *Het Savelsbos. Bosgezelschappen en Bodem.* Het handelt speciaal over het Winter-eikenberkenbos en het Eikenhaagbeukenbos, en is verschenen bij Pudoc in Wageningen. Prijs f 9,50.

De heer **R. Geurts** brengt een tweetal luis-

vliegen mee voor de museumcollectie: de zwaluwluisvlieg, *Stenopteryx hirundinis*, gevonden te Echt op 3-VIII-1965 op een dode zwaluw, en de vogelluisvlieg, *Ornithomyia avicularia*, de laatste afkomstig van de Doort, 3-VII-1965. Daar zat zij op de jas van de heer Geurts; het dier liet zich slechts na veel vergeefse pogingen vangen: het bezit grote klauwtjes en dikke sterke dijen, zodat het zich goed kan vasthouden en snelle bewegingen kan maken. Luisvliegen zijn pupipaar: de maden ontwikkelen zich in het wijfje en verpoppen zich onmiddellijk na het geboren worden. Verwant zijn de vleermuisluisvliegen, *Nycteribia* spec., te vinden op *Myotis daubentoni* en *M. bechsteini*. P. J. Bels heeft er destijds de poppen van gevonden op de grottewand. Besmetting met deze dieren moet tot stand komen door het onderlinge contact van de gastheer. Ook nam de heer **Geurts** een volkomen gave doodshoofdvlinder waar op een zachte avond in het begin van november te Echt. En in de buurt van het Echterbroek zag hij half november laat op de middag een aantal kraanvogels die naar het noorden vlogen. De heer **Kemp** meent dat deze op zoek waren naar een geschikte pleisterplaats.

Naar aanleiding van een vraag van de heer **Damen** over de polygamie van de koekoek deelt de heer **Mommers** mede dat de koekoek

geen paren vormt, of anders gezegd, geen echt gezinsleven kent. Een wijfje paart met verschillende mannetjes, maar ook paart een mannetje met verschillende wijfjes. De heer **Kemp** voegt hieraan toe dat een koekoek veel eieren moet leggen, omdat de kans op het volwassen worden van het jong in het vreemde nest slechts klein is.

Br. Virgilius toont sluipwespen bestemd voor de museumcollectie: *Andrena polita* van de Wrakelberg met haar parasiet *Nomada major* Mor. van Ternaaien ♂, 2-VII-1966; ♀, 30-VII-1966. De laatste soort is in Nederland nog niet waargenomen. *Andrena hattorfiana* F., in Zuid-Limburg gewoon, met haar parasiet *Nomada armata* H. Sch., die zeldzaam is. Spr. bezit slechts twee ♀♀, waarvan een van Canne (B.). *Crossocerus styrius* Khl., al eens eerder meegebracht, maar toen nog niet gecontroleerd door Verhoeff. Het ex. is gekweekt uit een dorre tak afkomstig van de Sint-Pietersberg. Tweede ex. voor Nederland.

Crossocerus assimilis Sm. (= *tirolensis* Khl.) ook door Verhoeff gecontroleerd: een ♀ van Bemelen, een ♀ van de Sint-Pietersberg. *Chrysis analis* Spin., getoond in de vergadering van 11 mei 1966 is volgens Sanders fout gedetermineerd: het is *Chr. ignita*, maar met een grotendeels metaalblauw laatste achterlijfssegment.

De heer **Grégoire** heeft uit de krant gelezen dat het kasteel Puth gekocht is als woonplaats voor de bevelhebber van Afcant. Hij wijst op de verwilderde vijver, die een groeiplaats is van in Limburg zeldzame plantensoorten: moeraswespenorchis, addertong, moesdistel, reuzepaardestaart, enz. Het ware te wensen dat deze groeiplaats behouden kon blijven ook onder het beheer van de nieuwe bewoner.

De heer **van Noorden** vraagt in hoeverre een overstroming van een rivier een ramp betekent voor de bewoners van de grond, bijv. muizen en mollen. De heer **P. J. Felder** weet hierover te vertellen dat veertien dagen na de overstroming al weer molshopen in het veld te zien zijn. De heer **van Nieuwenhoven** meent dat een deel van het ongetwijfeld uitgebreide jachtgebied van de mol wel boven het overstroomde gebied zal liggen. In terreinen met hoge waterstand liggen de mollenresten hoog onder een soort heuveltjes. **Ijsseling & Schey-**

grond zeggen hierover: Het gangenstelsel kan een grote oppervlakte beslaan, vooral als er veel mollen in een stuk land leven. In een goed verteerde bosgrond heeft men wel per ha 40 km gang gevonden. En elders: De gangen in het jachtgebied worden in het graafseizoen (voorjaar tot najaar) dagelijks met een 10-20 m verlengd.

De heer **Brakman** toont een aantal boktorren, waaronder *Rhagium inquisitor* L., afkomstig uit een dennenbos in de buurt van Heerlen. De ontwikkeling van larven duurt twee jaar. De imagines overwinteren in de poppewieg onder de schors. Een klein gaatje hierin geeft reeds de toekomstige uitgang aan. Deze soort is zeldzaam in Nederland.

De heer **Buddenberg** spreekt zijn ongerustheid uit over het wegvangen van zulke zeldzame dieren. Zou het waarnemen alleen niet genoeg kunnen zijn? De heer **Brakman** meent dat gewone insecten niet uit te roeien zijn. Het biotoop bepaalt hun aanwezigheid. Van zeldzame soorten wordt misschien 1% weggevangen. Vooral de kleinere soorten zijn niet in het veld te determineren. En de aangelegde en goed onderhouden collectie behoudt haar waarde voor de toekomst. Toch meent ook de heer **Geurts** dat men soms voorzichtig moet zijn, vooral met vlinders, die maar op bepaalde dagen en in een beperkt gebied vliegen. Het wordt voor deze soorten vooral gevaarlijk wanneer ook de legsels worden meegenomen.

De heer **van Nieuwenhoven** meent als conclusie uit dit debat te moeten trekken dat het biotoop moet worden beschermd: dat wij daarom instanties op het gebied van de natuurbescherming moeten steunen zoveel als in ons vermogen ligt: de stichting **Het Limburgs Landschap**, en vooral ook de **Vereniging tot Behoud Van Natuurmonumenten in Nederland**, die dit jaar haar zestigste verjaardag viert. Verbodsbepalingen in Provinciale- en Politie-verordeningen geven moeilijkheden omdat de toezichhoudende ambtenaren de betreffende soorten niet kennen.

Tenslotte heeft de heer **Kemp** enkele vogelwaarnemingen:

Bij Itteren waren er op 10 dec., de wijfjes en mannetjes in overgangskleed meegerekend,

waarschijnlijk 10 Kuifeenden (*Aythya fuligula*) en op 25 dec. 41 Tafelenden (*Aythya ferina*).

Op 11 dec. verbleven er 14 Blauwe reigers (*Ardea cinerea*) bij Borgharen en 10 exemplaren bij Eysden.

Bij Stevensweert zag hij een groepje van 4 Witgatjes (*Tringa ochropus*) en bij Linne 1 Mantelmeeuw (*Larus marinus*) op 17 dec.

Een winterwaarneming van een mannetje en een wijfje Roodborsttapuit (*Saxicola torquata*) kon hij doen op 26 dec. bij Born.

Bij Neerharen (B.) zag hij op 24 dec. 1 mannetje Grote zaagbek (*Mergus merganser*) in overgangskleed van zo dichtbij, n.l. op ruim 30 m afstand, dat hij deze vogel behalve aan de kleur van buik en borst, ook kon determineren aan de scherp afgescheiden witte hals. (Zie o.a. Vogelgids).

te Heerlen op dinsdag 10 januari 1967

Br. Arnoud deelt mede dat hij op het einde van de zomer van 1966 op de Brunsummerheide een bliksemwesp heeft gevangen, *Dolichurus corniculatus* Spin., en wel een ♂. Uit Nederland waren tot nu toe alleen ♀♀ bekend van de Veluwe! De soort treedt laat in het jaar op en komt dan verspreid voor op lage eiken en op begroeiing in kaal gekapte bossen, aldus Schmi ed e k n e c h t, en jaagt daar op soorten *Ectobia*, een soort kakkerlak. Ook toont de Br. een eikeblad met plaatjesgallen van de galwesp *Neuroterus albipes* Schck. forma *laeviusculus* Schck. De gallen verschijnen in de herft, zowel op de bovenzijde als op de onderzijde van de bladeren, als platte of iets concave schijfjes van 2-3 mm doorsnede, bleekgroen tot purperrood van kleur. In het voorjaar komen de wespjes te voorschijn, zowel ♂♂ als ♀♀. Verder deelt de Br. mede dat hij elk jaar in december en januari in de kapel van het klooster enkele wijfjes van de kleine vos, *Vanessa urticae*, dood aantreft. De overwinterende dieren drogen in het verwarmde vertrek uit, vallen op de vloer, waar zij nog enige tijd met toegeklapte vleugels blijven zitten, of meteen op hun zijde liggen. Bij het aanpakken klappen zij de vleugels soms nog wel even uit of bewegen antennen en poten, maar dat duurt niet lang.

Fig. 1. Luisvlieg (*Crathaerina pallida* Latr.)

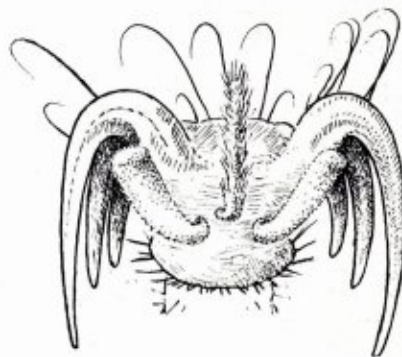

Fig. 2. Klauw van een luisvlieg

Ook toont de Br. een luisvlieg, *Crathaerina pallida* Latr., afkomstig van een gierzwaluw, 24-VI-1963. Kop en borststuk zijn plat en hard als hoorn net als de sterke poten. Het platte achterlijf is meer leerachtig en kan daardoor beduidend opzwellen. De poten eindigen in twee klauwen; bij elke klauw gaan van de basis drie zeer lange sterk gekromde tanden uit. Aan de achterrand van de voet zitten twee symmetrische vlezige hechtclappen, waar tussen een behaard en buigbaar vingervormige verlegsel ontspringt dat waarschijnlijk als tastzintuig fungeert. De luisvliegen zijn pupipaar: uit de eierstok ontwikkelt zich telkens maar één eitje. Dit komt in de uterus uit. De made voedt zich met het produkt van grote klieren

die in de uterus uitmonden. Vlak voor de verpopping komt de larve ter wereld. De pop bevindt zich binnen de laatste larvehuid, waaruit zich een tonvormige puparium ontwikkelt. Tenslotte toont de Br. de vlieg *Atherix ibis* Latr., afkomstig van de Anselerbeek, augustus 1966. Deze soort behoort tot de snepvliegen, *Lepidae*, die van andere insecten leven. De ♀♀ dezer vliegen verzamelen zich in groepen op planten en voorwerpen, die over het water hangen, en zetten daar hun eieren op af, waarbij ze tegelijk een kleverige stof produceren. Hierdoor blijven ze zelf vastplakken zodat zij ten prooi vallen aan de larfjes. Doordat steeds nieuwe ♀♀ eieren komen afzetten heeft men nesten aangetroffen van wel 15 cm grootte. De buitenkant wordt gevormd door levende en beschimmelde vliegen, inwendig bevinden zich de nestjes met langgerekte witte eieren en de enkele millimeters grote larven. Deze vallen al gauw in het water waar zij zich bij voorkeur onder stenen verder ontwikkelen. Deze dieren hebben geen stigmata, maar opzij van de segmenten lange en dun behaarde tracheekieuwen. De kop is lang en spits en draagt tweeledige tasters waarmee uit nauwe spleetjes nog voedsel kan worden opgenomen. De mond heeft gezaagde mondhaken. Aan de buikkant hebben de maden acht gespierde uitstulpingen, die elk op het ondervlak bezet zijn met een krans van sterk gekromde haken. Hierdoor kan het dier zich in het sterk stromende water handhaven. Het laatste segment loopt uit in een dubbele „staart”. De volwassen larve heeft een mooie donkergroene kleur en kan twee cm lang worden. In 1953 had de Br. er een gevangen in de Geul bij Eupen, doch dit dier is doodgegaan voor de metamorfose, en kon daardoor niet op soortnaam worden gedetermineerd.

De heer **Bult** meldt de terugmelding van een rietgans uit Duitsland, Rühn, Schwerin, op 6-XII-1966, waar het dier geschoten is. Op 3-II-1963 was deze gans in uitgeputte toestand aangetroffen op de noordelijke helling van de steenstort van de Hendrik, waar hij had behoord tot een groep van 23 rietganzen, die wij daar enige tijd hadden waargenomen (Maandbl. Jrg. 52, bl. 36). Het gelukte de heer de Veen het dier weer op krachten te brengen, zodat het dier op 10-III-1963 in Ospel kon worden losgelaten na geringd te zijn.

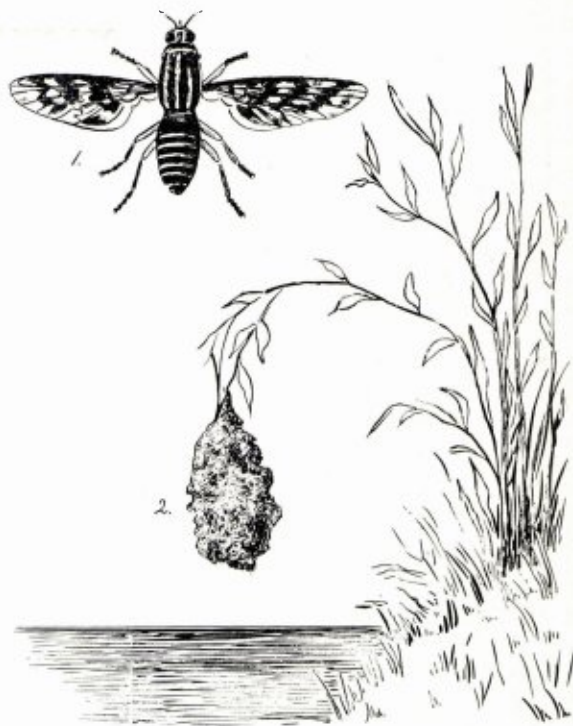

Fig. 3. *Atherix ibis* Latr. 1. vlieg, 2. klomp van: vliegen, eieren en larven. Naar Sharp 1899.

Het groepje kleine zwanen te Leeuwen (Maandvergadering 13-XII-1966) was op 8-I-1967 uitgebreid tot 16 ex., waaronder nog altijd drie jongen. Ondanks de strenge vorst liep daar een wulp naar voedsel te zoeken.

Te Hopel werd sinds 6-XII-1966 geregeld een klapekster waargenomen. Twee maal zagen wij het dier een muis vangen. Een andere keer steeg hij loodrecht omhoog om een pieper inde vlucht te onderscheppen en te achtervolgen tot dit dier in de lage begroeiing dekking vond. Op 25-XII-1966 waren er te Hopel minstens 25 waterpiepers, en twee grote gele kwikstaarten. Op 6-I-1967 was er te Herkenbosch een klapekster en op 1-I-1967 een blauwe kiekendief, ♀, te „aan den Berg”, mededeling van H. Bult.

Hierna laat de heer van Loo enkele planten zien van Mansoor, *Asarum europaeum*, een geslacht dat tot de Pijpbloemfamilie behoort. De bloem gaat met spleetjes open, zodat vliegjes

naar binnen kunnen komen die de stempel be-
stuiven. Pas daarna wordt het stuifmeel rijp
en gaat de bloem geheel open. Dit mechanisme
bevoordert de kruisbestuiving. De zaden wor-
den door mieren verspreid daar deze net als
bij Stinkende gouwe een aanhangsel dragen
dat de mieren tot voedsel strekt. De nerven
van de bladeren vertonen overeenkomst met
die van het welriekend viooltje. Door de Ro-
meinen en ook nog wel in de Middeleeuwen
werd de plant als artseniëgewas aangeplant.
Ook nu vindt men ze nog wel op buitenplaat-
sen. Dokter de Weyer vermeldt de plant
niet in zijn naamlijsten van in Zuid-Limburg
voorkomende planten. Volgens Dr. Dijkstra
komt de soort wel wild in België voor. Dr.
Bruna laat de vruchthoofdjes zien van de
Grote kaardebol, *Dipsacus sylvestris*, uit Ma-
melis, en informeert naar vindplaatsen in Zuid-
Limburg. Uit de opgaven van de aanwezigen
blijkt deze soort hier niet zo zeldzaam te zijn,
hoewel ze niet in grote aantallen voorkomt.

Tenslotte vertonen de heren Dijkstra en Bult
een groot aantal kleurendia's op natuurhisto-
risch gebied. De heer van Campen heeft
het voornemen dit op de eerstvolgende verga-
dering te doen.

AFSCHEID VAN EEN HORTULANUS

Op 22 december j.l. ging Jos van Loo,
hortulanus aan de Botanische Tuin te Terwin-
selen en tuinbouwkundig opzichter van de
Staatsmijnen, op pensioen. In ons maandblad
mag ik hier wel even bij stilstaan, omdat vele
jaren lang van Loo een trouw bezoeker was
van de vergadering van het Natuurhistorisch
Genootschap te Heerlen, en daar steeds met
wat bijzonders kwam aandragen. Hij is geen
vlot spreker, maar vond toch steeds aandacht,
want wat hij vertelde was altijd deskundig en
de moeite waard, of het nu gekweekte planten
betreft of de wilde flora. Hiervoor heeft deze
tuinbaas en hortulanus steeds een zwak be-
houden, sinds hij als kleine jongen op de heu-
vels bij Wylre de ene ontdekking na de andere
deed, en begon aan de opbouw van een on-
waarschijnlijk rijke botanische kennis. Dat
deed hij rustig en volhardend, ook toen hij
later Tuinbouwkunde studeerde. Hierna kwam

hij terug in Wylre, als tuinbaas en jachtop-
zichter van het kasteel. Zijn bekwaamheid
bleek na enige jaren al duidelijk uit het heer-
lijke aanzicht van de kasteeltuin, waar steeds
meer liefhebbers van bloemen en planten kwa-
men kijken.

In de Tweede Wereldoorlog lag het kasteel
verlaten daar, en de prachtige tuin verwilderde.
Maar toen de strijd voorbij was wachtte voor
van Loo een taak te Terwinselen, waar de
Staatsmijnen een botanische tuin lieten aan-
leggen. De hortulanus wist al tijdens de oor-
log, ondanks de eis dat er groenten moesten
worden geteeld, toch een begin te maken met
het aanleggen van een grote verzameling plan-
ten. Na de bevrijding groeide deze uit tot de
bekende Tuin, met zijn grote rijkdom aan ge-
kweekte en wilde planten, goed gerangschikt
maar tevens opgenomen in een parkaanleg die
opnieuw een bewijs vormde van groot talent
op dit gebied. Gedurende zijn twintigjarig
bestaan kreeg de Tuin grote bekendheid, en
werden relaties aangeknoopt in vele landen.
Maar bijzonder trots was van Loo toch op de
collectie wilde planten, die alles bijeen 1100
soorten heeft omvat. Aan de rijkdom van ge-
kweekte soorten en rassen moeten we voorbij-
gaan; terloops vermelden we alleen de 300
Coniferen.

We gaan ook voorbij aan de vele functies
op tuinbouwkundig gebied die Jos van Loo
vervulde, maar vermelden graag zijn aandeel
bij de oprichting van de eerste Natuurwacht
in Limburg. Schrijver dezes heeft, toen het plan
hiertoe was gerezen, het eerst van Loo be-
naderd, die dadelijk te vinden was voor een
bewaking van enkele toen sterk bedreigde
vindplaatsen van wilde orchideeën, waarbij
men dan tevens kon beginnen met opvoeding
van het publiek in de juiste zin. Zo kwam het
dat we nog samen op Hemelvaarstdag in 1949
in het Gerendal begonnen met de daad, nog
voor er over een Natuurwacht iets op papier
stond. Ook de volgende jaren hielp hij ak-
tief mee, en nam zitting in het bestuur van de
Stichting Zuidoost-Limburg, die de Natuur-
wacht verder organiseerde, en ook de Wacht-
hut te Wylre met een klein reservaat cromheen
in eigendom verwierf.

Tenslotte vermelden we nog zijn aandeel in
de geslaagde tentoonstelling „Natuur en Land-